Bydgoszcz, 02.04.2026

dr hab. Anna Rasmus, prof. UKW

Wydział Psychologii

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

RECENZJA

dorobku naukowego dr Łukasza Michalczyka

w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia

Po zapoznaniu się z dokumentacją postępowania, w szczególności z autoreferatem dr Łukasza Michalczyka, cyklem publikacji stanowiących podstawę wniosku habilitacyjnego oraz pozostałymi materiałami przedłożonymi do oceny, przedstawiam niniejszą recenzję osiągnięcia naukowego pt. *Sensoryczne i premotoryczne mechanizmy selekcji uwagowej*. Osiągnięcie oceniam pozytywnie: dorobek Kandydata jest spójny problemowo, dojrzały metodologicznie i istotny poznawczo. Jednocześnie wskazuję ograniczenia interpretacyjne i metodologiczne, które należy uwzględnić przy ocenie siły dowodowej poszczególnych prac.

1. Podstawowe dane o Kandydacie

Dr Łukasz Michalczyk uzyskał w 2012 roku stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozprawa doktorska dotyczyła związku między orientacją uwagi przestrzennej a procesami motorycznymi, w szczególności relacji między programowaniem ruchów gałek ocznych a hamowaniem powrotu uwagi (*inhibition of return*, IOR). W 2007 roku Kandydat ukończył studia magisterskie z psychologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Tematyka doktoratu zapowiada późniejszą ciągłość zainteresowań badawczych, utrzymaną i rozwiniętą w dorobku habilitacyjnym. Konsekwencję tę oceniam jako istotny atut, ponieważ świadczy o systematycznym budowaniu własnego programu badań.

Z dokumentacji wynika, że w latach 2013–2014 prowadził zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Od 2014 roku Kandydat jest

zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie, a od 2017 roku pełni funkcję kierownika Katedry Psychologii Eksperymentalnej. W materiałach odnotowano również aktywność kliniczną i psychoterapeutyczną (m.in. ukończenie czteroletniego kursu psychoterapii psychodynamicznej w Collegium Medicum UJ oraz doświadczenie w placówkach pomocy psychologicznej). Informacje te nie stanowią podstawy oceny osiągnięcia naukowego, ale uzupełniają obraz aktywności zawodowej Kandydata.

W przekazanej dokumentacji nie wskazano, aby Kandydat ubiegał się wcześniej o nadanie stopnia doktora habilitowanego; przyjmuję zatem, że jest to pierwsze postępowanie habilitacyjne dr Łukasza Michalczyka.

2. Obowiązujące przepisy prawa i kryteria oceny

Podstawę prawną niniejszej recenzji stanowi ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (w szczególności art. 219 ust. 1). Przedmiotem oceny jest ustalenie, czy Kandydat: (1) posiada stopień doktora; (2) przedstawił osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego; (3) wykazał, że osiągnięcie to stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny; oraz (4) wykazuje istotną aktywność naukową po uzyskaniu stopnia doktora. W ocenie uwzględniam również osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę.

3. Tytuł i zakres ocenianego osiągnięcia naukowego

Podstawę postępowania habilitacyjnego stanowi osiągnięcie naukowe pt. *Sensoryczne i premotoryczne mechanizmy selekcji uwagowej*, obejmujące cykl sześciu artykułów opublikowanych w latach 2019–2025 w recenzowanych czasopismach międzynarodowych. Oś problemowa cyklu dotyczy pytania, czy orientowanie uwagi należy wyjaśniać przede wszystkim przez mechanizmy sensoryczne, czy przez mechanizmy premotoryczne związane z przygotowaniem działania, w szczególności ruchów oka. Kandydat rozwija tę problematykę w trzech obszarach: (1) egzogennej kontroli uwagi, (2) endogennej kontroli uwagi oraz (3) związku reaktywności emocjonalnej z dynamiką egzogennej orientacji uwagi. Taka konstrukcja nadaje cyklowi spójność i pozwala traktować go jako program badań, a nie jako zbiór tematycznie luźno powiązanych publikacji.

W autoreferacie Kandydat przedstawia nie tylko omówienie poszczególnych publikacji, lecz także ich syntetyczne ujęcie na tle literatury; oceniam to jednoznacznie pozytywnie. Należy

jednak zaznaczyć, że elementy cyklu nie mają identycznej siły dowodowej. Najlepiej udokumentowany jest segment poświęcony egzogennej kontroli uwagi; ostrożniej oceniam część dotyczącą mechanizmów endogennych. Dwie publikacje odnoszące się do reaktywności emocjonalnej traktuję jako wartościowe rozszerzenie programu badawczego, lecz mniej centralne dla głównej osi teoretycznej cyklu.

4. Dane naukometryczne

Na podstawie danych zawartych w autoreferacie można odtworzyć podstawowe wskaźniki naukometryczne odnoszące się do cyklu habilitacyjnego. Dokumentacja nie zawiera jednak pełnych danych zbiorczych dla całego dorobku na dzień wszczęcia postępowania (w szczególności łącznej liczby cytowań oraz wskaźnika *h*), co obniża przejrzystość materiału.

Poniżej przedstawiam zestawienie podstawowych danych naukometrycznych dla sześciu prac składających się na osiągnięcie habilitacyjne.

Publikacja	Rok	Czasopismo	IF (rok publ.)	IF 5-letni	Punkty MNiSW	Udział własny
Michalczyk	2025	*Quarterly Journal of Experimental Psychology*	1,50	1,79	100	100%
Bielas, Przybycień, Michalczyk	2024	*Perceptual and Motor Skills*	1,40	1,90	40	10%
Michalczyk	2023	*Brain and Cognition*	2,20	2,80	100	100%
Bielas, Michalczyk, Przybycień	2021	*Acta Psychologica*	1,98	1,90	70	20%
Michalczyk, Bielas, Schab	2020	*European Journal of Neuroscience*	3,38	3,20	100	70%
Michalczyk, Bielas	2019	*Experimental Brain Research*	1,59	1,80	70	70%

Sumaryczny IF dla cyklu wynosi 12,05, suma pięcioletnich wskaźników IF – 13,39, a łączna punktacja ministerialna – 480 punktów. Wskaźniki te należy uznać za umiarkowane, lecz adekwatne do profilu badacza realizującego wyspecjalizowany program badań eksperymentalnych. Kluczowe znaczenie dla oceny osiągnięcia mają prace samodzielne oraz te, w których Kandydat deklaruje 70% udziału własnego.

5. Liczba publikacji, czasopisma, rola Kandydata w pracach współautorskich

Po uzyskaniu stopnia doktora Kandydat jest autorem lub współautorem 11 artykułów naukowych, w tym sześciu wchodzących do ocenianego cyklu. Publikował m.in. w: *European Journal of Neuroscience*, *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, *Brain and Cognition*, *Acta Psychologica*, *Experimental Brain Research*, *Perceptual and Motor Skills*, *Neuroscience Letters*, *Theory & Psychology* oraz *Journal of Consciousness Studies*. Potwierdza to obecność Kandydata w międzynarodowym obiegu wydawniczym psychologii poznawczej i eksperymentalnej.

W cyklu dwie prace są samodzielne, w dwóch kolejnych Kandydat deklaruje 70% udziału własnego, natomiast w dwóch publikacjach dotyczących temperamentu – odpowiednio 20% i 10%. Taki rozkład wkładu przesądza, że autorski rdzeń osiągnięcia tworzą prace samodzielne oraz publikacje z 70% udziałem własnym. Prace dotyczące temperamentu traktuję jako uzupełnienie cyklu, o ograniczonym znaczeniu dla oceny samodzielności naukowej Kandydata.

6. Ocena osiągnięcia naukowego

6.1. Uwagi ogólne

Publikacje składające się na oceniane osiągnięcie prezentują dobrą jakość metodologiczną oraz wysoką spójność problemową. Ich oryginalność polega na konsekwentnym łączeniu klasycznego paradygmatu wskazywania przestrzennego z manipulacjami angażującymi układ okoruchowy, rejestracją sakkad, pomiarem reakcji manualnych oraz – w jednej z prac – pupilometrią. Kandydat rozwija program badań etapowo: w kolejnych publikacjach weryfikuje te same zagadnienia w nowych warunkach zadaniowych oraz na różnych wskaźnikach odpowiedzi. W rezultacie jest to cykl programowy, a nie zbiór luźno powiązanych eksperymentów.

W autoreferacie Kandydat nie formułuje tezy o definitywnym rozstrzygnięciu sporu między wyjaśnieniem sensorycznym a premotorycznym. Przedstawia natomiast spójną sekwencję wyników wskazujących na istotny udział mechanizmów premotorycznych zarówno w orientacji egzogennej, jak i endogennej.

Dorobek ten nie rozstrzyga sporu w sposób ostateczny, ale istotnie doprecyzowuje jego warunki: pokazuje, że udział mechanizmów premotorycznych zależy od charakteru zadania, a w części badań ujawnia się również w powiązaniu z różnicami indywidualnymi.

6.2. Mechanizm egzogennej kontroli uwagi – ocena i zastrzeżenia

Za najsilniejszą część osiągnięcia uznaję badania nad egzogenną kontrolą uwagi, w szczególności nad relacją między efektem hamowania powrotu uwagi (IOR) a procesami okoruchowymi. Publikacje z lat 2019, 2023 i 2025 tworzą spójny ciąg badawczy: od wykazania, że zanik punktu fiksacji osłabia zarówno sakkadowy, jak i manualny IOR, przez rozszerzenie analizy o wskaźnik pupilometryczny, aż po pokazanie, że znaczenie komponentów premotorycznych i sensorycznych zależy od rodzaju zadania (detekcja vs dyskryminacja). Taki sposób rozwijania programu badań oceniam wysoko.

Praca z 2019 roku dostarcza mocnego argumentu na rzecz ścisłego związku manualnego IOR z układem okoruchowym. Należy jednak zachować ostrożność w twierdzeniu, że badanie to definitywnie rozstrzyga spór między hipotezą uwagową a okoruchową. Trafniej jest stwierdzić, że wynik ten wyraźnie wzmacnia interpretację premotoryczną oraz osłabia silne wersje stanowiska zakładającego pełną autonomię manualnego IOR od procesów okoruchowych. Takie ujęcie lepiej odpowiada zarówno treści artykułu, jak i syntezie przedstawionej w autoreferacie.

Praca z 2023 roku stanowi istotne poszerzenie metodologiczne dzięki włączeniu pupilometrii. Wyniki wskazują, że pupilometryczny wskaźnik IOR pozostaje powiązany z manipulacją wpływającą na aktywność systemu okoruchowego. Nie jest to jednak bezpośredni dowód na istnienie odrębnego, autonomicznego mechanizmu IOR na poziomie autonomicznym. Trafniejsze jest stwierdzenie, że badanie wspiera hipotezę o udziale procesów premotorycznych w pupilometrycznym IOR, przy zachowaniu ostrożności co do mechanizmu neurobiologicznego tego związku. Zwracam uwagę, że w autoreferacie Kandydat sam formułuje wnioski w sposób wstrzemięźliwy, co jest w mojej ocenie zaletą.

Praca z 2025 roku zasługuje na szczególne uznanie, ponieważ wprowadza ważne doprecyzowanie: udział procesów premotorycznych i sensorycznych może zależeć od

poziomu przetwarzania bodźca. W zadaniach dyskryminacji wyniki wyraźniej wspierają interpretację premotoryczną, natomiast w zadaniach detekcji bardziej prawdopodobne wydaje się współwystępowanie wpływów premotorycznych i sensorycznych. Uważam ten wniosek za jedno z bardziej dojrzałych teoretycznie osiągnięć całego cyklu, ponieważ nie upraszcza on badanego zjawiska, lecz pokazuje jego warunkową, zadaniowo zależną organizację.

Zastrzeżenia metodologiczne

- Wnioski o mechanizmach neuronalnych są pośrednie, ponieważ opierają się na danych behawioralnych i fizjologicznych, a nie na bezpośredniej rejestracji aktywności mózgu.
- Nie można całkowicie wykluczyć, że zanik punktu fiksacji działa częściowo jako niespecyficzny sygnał ostrzegawczy, a nie wyłącznie jako manipulacja związana z odhamowaniem układu okoruchowego.
- Zastosowanie prostej reakcji manualnej w części badań ogranicza porównywalność z literaturą wykorzystującą bardziej złożone procedury. Są to jednak ograniczenia, które osłabiają siłę niektórych interpretacji, ale nie podważają wartości całego programu badawczego.

6.3. Mechanizm endogennej kontroli uwagi – ocena i zastrzeżenia

Centralne znaczenie w tym segmencie ma publikacja z 2020 roku dotycząca związku między przygotowaniem sekwencji sakkad, programowaniem ruchu oka i niejawną orientacją uwagi. Jest to jedna z bardziej oryginalnych części dorobku. Jej kluczową wartością jest funkcjonalne rozróżnienie między przygotowaniem a programowaniem ruchu oka oraz wykazanie, że oba etapy w odmienny sposób wiążą się z dystrybucją zasobów uwagowych. Opisany efekt meridianu i jego powiązanie z programowaniem ruchu oka stanowią istotny wkład do dyskusji nad zakresem stosowalności PToA w obszarze uwagi endogennej.

Zastrzeżenia metodologiczne

- Rozróżnienie między przygotowaniem a programowaniem ruchu oka pozostaje dobrze uzasadnioną hipotezą funkcjonalną, a nie bezpośrednio potwierdzonym mechanizmem neurofizjologicznym; sam efekt meridianu nie pozwala bowiem jednoznacznie rozdzielić kosztów przygotowania od kosztów programowania. Z tego względu tę część dorobku traktuję jako mocną propozycję modelu, wymagającą dalszej weryfikacji z użyciem metod bardziej bezpośrednio śledzących

czasową architekturę procesów motorycznych i uwagowych (EEG/ERP). Zastrzeżenie to nie obniża wartości pracy, lecz porządkuje status formułowanych wniosków.

- Wkład tej pracy jest tym niemniej znaczący: jako jedna z nielicznych weryfikuje postulaty PToA w odniesieniu do uwagi endogennej (wolicjonalnej), wykraczając poza standardowy kontekst uwagi egzogennej.

6.4. Związek reaktywności emocjonalnej z egzogenną orientacją uwagi – ocena i zastrzeżenia

Część poświęconą reaktywności emocjonalnej traktuję jako wartościowe rozszerzenie programu badawczego na obszar psychologii różnic indywidualnych, choć jednocześnie jako segment mniej centralny dla głównego sporu między wyjaśnieniem sensorycznym a premotorycznym. Zaletą tej części jest próba połączenia mikrodynamiki orientacji uwagowej z pojęciami wywiedzionymi z Regulacyjnej Teorii Temperamentu. Sama idea takiego połączenia jest interesująca poznawczo i dobrze wpisuje się w szerszą logikę całego cyklu.

Zastrzeżenia

- Udział własny Kandydata w obu pracach dotyczących temperamentu jest relatywnie niski (20% i 10%), co osłabia ich znaczenie jako autorskiego rdzenia cyklu.
- Konieczne jest wyraźne rozdzielenie wyników prac z 2021 i 2024 roku. W badaniu z 2021 roku rzeczywiście wykazano, że u osób o wysokiej reaktywności emocjonalnej efekt IOR pojawiał się wcześniej i miał mniejszą wielkość niż u osób niskoreaktywnych. W badaniu z 2024 roku, prowadzonym w zadaniu dyskryminacji, uzyskano natomiast inny wzorzec: przy krótkim SOA efekt facylitacji był obecny u osób nisko- i średnioreaktywnych, natomiast nie pojawiał się w grupie wysokiej reaktywności; przy dłuższych SOA facylitacja malała, lecz nie odwracała się w IOR. Oznacza to, że druga z tych prac dotyczy przede wszystkim różnic w fazie wczesnej facylitacji, a nie modulacji samego IOR.

6.5. Ogólne zastrzeżenia metodologiczne i prezentacyjne

- Wszystkie badania przeprowadzono na próbach młodych dorosłych, głównie studentów, co ogranicza możliwość uogólniania wyników na populację ogólną.

- Autoreferat bywa nadmiernie skrótowy: nie zawsze podaje liczebności prób, wielkości efektów ani kluczowych parametrów procedur, co utrudnia ocenę siły dowodowej poszczególnych eksperymentów bez sięgania do pełnych tekstów prac.
- Dokumentacja nie zawiera pełnych danych zbiorczych (łączna liczba cytowań, wskaźnik *h*) dla całego dorobku na dzień wszczęcia postępowania, co obniża przejrzystość materiału.

7. Czy osiągnięcie stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny?

Osiągnięcie dr Łukasza Michalczyka stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny psychologia, w szczególności psychologii poznawczej i eksperymentalnej. Najlepiej udokumentowany wkład dotyczy relacji między IOR a procesami okoruchowymi oraz propozycji funkcjonalnego rozróżnienia między przygotowaniem a programowaniem ruchu oka. Segment dotyczący różnic indywidualnych jest wartościowy, jednak drugorzędny wobec głównej osi teoretycznej cyklu. Mimo nierównomiernej siły poszczególnych komponentów całość spełnia kryterium znacznego wkładu w rozwój dyscypliny.

Dodatkową wartością jest wewnętrzna logika programu: kolejne publikacje nie powielają wcześniejszych wyników, lecz rozwijają je i testują w nowych warunkach. Oddziaływanie tego dorobku jest istotne w wyspecjalizowanym obszarze badań nad uwagą wzrokową, IOR oraz relacją między uwagą a układem okoruchowym.

8. Istotna aktywność naukowa po uzyskaniu stopnia doktora

Kandydat spełnia kryterium istotnej aktywności naukowej po uzyskaniu stopnia doktora. Przemawia za tym konsekwentnie realizowany program badań eksperymentalnych, udokumentowany publikacjami w recenzowanych czasopismach o zasięgu międzynarodowym, a także kierowanie grantem Narodowego Centrum Nauki oraz aktywność recenzencka dla czasopism międzynarodowych.

Zakres tej aktywności oceniam jako wystarczający, choć bez cech wyraźnej ponadprzeciętności. Dotyczy to zwłaszcza aktywności konferencyjnej, współpracy międzyinstytucjonalnej (współpraca z Akademią Andrzeja Frycza Modrzewskiego, współpraca z Uniwersytetem Jagiellońskim – wspólna publikacja) oraz umiędzynarodowienia. Z dokumentacji nie wynika rozbudowana sieć współpracy badawczej ani ponadstandardowa aktywność organizacyjna poza uczelnią macierzystą.

9. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Dorobek dydaktyczny Kandydata oceniam pozytywnie. Wieloletnia aktywność dydaktyczna na dwóch uczelniach krakowskich obejmuje m.in. psychologię kliniczną i psychoterapię, psychometrię, psychologię różnic indywidualnych, biologiczne podstawy zachowania oraz psychologię procesów poznawczych, a także seminaria magisterskie i opiekę promotorską. Aktywność organizacyjna obejmuje kierowanie Katedrą Psychologii Eksperymentalnej, wcześniejsze obowiązki zastępcy dyrektora instytutu oraz współtworzenie programu studiów. Aktywność popularyzatorska jest obecna, lecz umiarkowana. Całościowo obszar ten oceniam jako wystarczający.

10. Podsumowanie wkładu w dyscyplinę: Dorobek dr Łukasza Michalczyka nie ma charakteru przełomu dla całej psychologii, ale stanowi solidny, metodologicznie dojrzały i teoretycznie spójny wkład do wyspecjalizowanego obszaru badań nad uwagą wzrokową i mechanizmami selekcji uwagowej. Jego kluczowa wartość polega na: (1) empirycznej obronie i rozszerzeniu PToA w odniesieniu do manualnego IOR oraz uwagi endogennej, (2) poszerzeniu warsztatu o pupilometrię, (3) opisaniu efektu meridianu w kontekście sekwencji sakkad, (4) zastosowaniu wskaźników okoruchowych do analizy związku między dynamiką orientacji uwagi a cechami temperamentu (RTT). Łącznie wkłady te domykają istotną lukę między klasyczną psychologią różnic indywidualnych a współczesnymi badaniami nad mikrodynamiką procesów uwagowych.

11. Konkluzja

Po całościowej analizie dokumentacji stwierdzam, że dr Łukasz Michalczyk spełnia ustawowe przesłanki do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia: posiada stopień doktora, przedstawił spójne osiągnięcie naukowe w postaci cyklu publikacji pt. *Sensoryczne i premotoryczne mechanizmy selekcji uwagowej* oraz wykazał istotną aktywność naukową po uzyskaniu doktoratu. Przedstawiony dorobek, zwłaszcza w obszarze badań nad relacją między uwagą a procesami okoruchowymi, stanowi znaczny wkład w rozwój psychologii poznawczej i eksperymentalnej.

Podtrzymuję przedstawione wyżej zastrzeżenia jako element stanowiska recenzenckiego. Za kluczowe uznaję w szczególności cztery kwestie:

- Część wniosków ma charakter wyjaśnienia mechanizmu obserwowanych efektów, jednak opiera się na przesłankach pośrednich (miary behawioralne oraz wskaźniki

okulograficzne i źreniczne), a nie na bezpośrednim pomiarze procesów neuronalnych.

- W odniesieniu do wpływu zaniku punktu fiksacji nie można w pełni wykluczyć alternatywnych interpretacji (np. niespecyficzne pobudzenie/sygnał ostrzegawczy), co zawęża jednoznaczność wniosków o roli mechanizmów premotorycznych.
- Dwie publikacje dotyczące temperamentu – mimo wartości poznawczej – mają mniejsze znaczenie dla oceny autorskiego rdzenia osiągnięcia, zarówno ze względu na mniej centralny związek z problematyką cyklu, jak i relatywnie niski deklarowany udział własny Kandydata.
- Ocena siły dowodowej poszczególnych badań byłaby bardziej przejrzysta, gdyby dokumentacja zawierała pełniejsze dane zbiorcze (np. wskaźniki naukometryczne) oraz bardziej konsekwentne zestawienie kluczowych parametrów metodologicznych w autoreferacie.

Zastrzeżenia te nie zmieniają jednak ogólnej oceny osiągnięcia, którą podtrzymuję jako pozytywną.

W związku z powyższym opiniuję **pozytywnie** wniosek o nadanie dr Łukaszowi Michalczykowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.

Anna Rasmus